

SINDIKALNI POROČEVALEC

PRILOGA DELAVSKE ENOTNOSTI

21. 7. 1982 — št. 4

Ocena regijskih posvetov

- Aktualna vprašanja gospodarske stabilizacije in aktivnosti Zveze sindikatov Slovenije
- Priprave na 10. kongres ZSS in 9. kongres ZSJ

Usmeritve republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za aktivnost sindikatov in drugih dejavnikov pri presojanju rezultatov gospodarjenja med enakimi in sorodnimi organizacijami združenega dela

Stališča in usmeritve za oblikovanje konkretnih nalog Zveze sindikatov Slovenije o uveljavljanju načela delitve po delu in rezultatih dela

Ocena regijskih posvetov

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je v sodelovanju z medobčinskimi sveti zveze sindikatov 2. julija letos pripravil štirinajst regijskih posvetov, ki so se jih udeležili predsedniki in sekretarji občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije, predsedniki in sekretarji medobčinskih in

mestnih svetov Zveze sindikatov Slovenije, člani republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije in njegovega predsedstva, nekateri sekretarji republiških odborov sindikatov dejavnosti in strokovnopolitični delavci RS ZSS. Na posvetih smo obravnavali uresničevanje ustavnega po-

ložaja delavca v združenem delu, aktualna vprašanja gospodarske stabilizacije ter aktivnost Zveze sindikatov Slovenije v pripravi na 10. kongres ZSS in 9. kongres ZSJ.

Namen posvetov je bil ugotoviti odzivnost in uspešnost sindikalne aktivnosti v

občinah in organizacijah združenega dela, posebej po pismu RS ZSS osnovnim organizacijam in po 57. seji predsedstva RS ZSS kar najbolj neposredno seznaniti RS ZSS z aktualnimi gospodarsko-političnimi gibanji v občinah ter preveriti, kako potekajo priprave na 10. kongres ZSS in 9. kongres ZSJ.

Nekatere splošne ugotovitve

Posveti so bili skrbno pripravljene, udeležba je bila dobra, ponekod so se posvetov udeležili tudi predstavniki sredstev javnega obveščanja.

Ugotavljamo, da ožja sindikalna vodstva v občinah celovito poznajo problematiko v OZD na svojih območjih. Precej novoizvoljenih predsednikov in sekretarjev občinskih, medobčinskih in mestnih svetov Zveze sindikatov Slovenije na podlagi izkušenj, pridobljenih v organizacijah združenega dela, dobro pozna politične in gospodarske razmere v občinah in organizacijah združenega dela.

Predsedniki in sekretarji so na posvetih poudarili, da večina delavcev odgovorno sprejema težave in probleme gospodarskega položaja, seveda pa hkrati sami zahtevajo konkretno odgovornost tudi od drugih.

Na posvetih so poudarjali tudi nujnost bolj učinkovitega medsebojnega obveščanja v organizacijah združenega dela in tudi ZSS. V organizacijah združenega dela tako poslovodni delavci kot tudi osnovne organizacije zveze sindikatov namenjajo več pozornosti tedenskim ali celo dnevnim informacijam in neposrednemu ustnemu obveščanju o vseh najpomembnejših zadevah v zvezi s proizvodnjo.

Na posvetih se je pokazalo, da večina občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije s pospešeno politično aktivnostjo spodbuja k delu in akcijam tudi vodstva osnovnih organizacij zveze sindikatov v organizacijah združenega dela. Tako je sindikat v OZD aktivno sodeloval pri pripravi planov nujnih ukrepov in aktivnosti za zagotavljanje odplačila posojil, najetih v tujini, za ohranjanje proizvodnje in večji izvoz na konvertibilno področje.

Aktualna vprašanja gospodarske stabilizacije in aktivnosti Zveze sindikatov Slovenije

Uresničevanje ustavnega položaja delavcev v združenem delu

Razpravljalci na posvetih so razčlenitev gospodarskih razmer ter obravnavo akcij za njihovo stabilizacijo tesno povezali tudi z analizo dejanskega položaja delavcev v združenem delu. Ta položaj so presojali predvsem glede na to, koliko delavci dejansko upravljajo s pogoji in rezultati svojega dela.

Splošno oceno lahko strnemo v ugotovitve, da **vloga in položaj delavcev** v združenem delu še nista uveljavljena glede na ustavne in dejanske možnosti ter da se procesi v zvezi s tem odvijajo prepočasi.

Kot so ugotavljali na posvetih, delavci na tokove dohodka, ki so ga ustvarili v

OZD in izločili za splošne in skupne potrebe ter druge namene zunaj OZD, kljub zgrajeni delegatski strukturi še vedno nimajo ustreznega vpliva.

Dejansko **odločanje delavcev o dohodku**, ki ostane OZD, je še vedno zelo majhno. Bistvo odločanja oziroma priprave odločitev o investicijskih sredstvih, njihovem namenu in porabi je pretežno v rokah poslovodnih struktur, ki so povezane s sistemom bank in družbenopolitičnimi skupnostmi. Delavci tako pogosto le potrjujejo že sprejete odločitve. Zato se v takih primerih, ko odločitve sprejemajo brez delavcev in brez upoštevanja njihovih interesov, porazgubi tudi konkretna odgovornost za posamezne napačne odločitve. Drugi možni predlogi glede posledic odločitev o investicijskih praktično niso nikoli dani. Zaradi formalnega sprejemanja odločitev o pomembnejših zadevah upada interes delavcev za sodelovanje pri takem odločanju. Dogaja se celo, da so zbori delavcev, ki so v rednem delovnem času, nesklepčni.

Zanimive so tudi ugotovitve, ki govorijo o tem, da je bilo v **organizacijah, ki so v gospodarskih težavah** ali imajo celo izgubo, samoupravno odločanje delavcev praviloma ogroženo in zanemarjeno upoštevanje njihovih mnenj. Prav v takih organizacijah pa so bili zavrnjeni recepti, ki so jih ponujali nekateri — da je zaradi gospodarskih razmer treba upravičeno nekoliko zapostaviti samoupravljanje. V tistih organizacijah, ki so uspešno rešile težave v poslovanju, so to dosegli s sočasno in bistveno krepitvijo zavzetosti delavcev za udeležbo pri sprejemanju samoupravnih odločitev.

Ob obravnavanju ukrepov za sanacijo gospodarskih težav v posameznih OZD so opozorili na **pristojnosti koordinacijskih odborov za izvajanje stabilizacijskih ukrepov**, ki s svojo dejavnostjo ne smejo posegati v pristojnost izvoljenih samoupravnih organov in skupščin ali jih nadomeščati.

V mnogih TOZD se resnična **vloga delavcev pri odločanju** zožuje na odločanje o vprašanju iz delovnih razmerij in o osebnih dohodkih delavcev. Zlasti za odločanje o osebnih dohodkih se delavci bolj zanimajo. To pa ne pomeni nič drugega kot to, da delavcem še vedno ni jasno ter s praktičnimi rezultati dokazano, da tudi **odločanje o sredstvih**, ki jih izločajo za splošno in skupno porabo, ki jih združujejo v banke za naložbe in podobno, tudi ni nič drugega kot odločanje o njihovem dohodku. Ob tem pa moramo navesti tudi pozitivno ugotovitev, da delavci **družbeno sprejete omejitve in usmeritve glede oblikovanja in delitve sredstev za osebne dohodke** pri svojem odločanju večinoma upoštevajo, tako da je število kršiteljev tega družbenega dogovora sorazmerno majhno. Ob tem je bilo poudarjeno, da delavci v OZD, ki se drže družbeno sprejetih meril, zahtevajo doslednost pri izvajanju sankcij zaradi kršitev.

V OZD dokaj formalno poteka tudi **odločanje o cenah**. Tudi tedaj, ko se delavci dejansko odločijo za zahteve po višjih cenah, so njihove odločitve v mnogih primerih rezultat praviloma dokaj enostranske obveščenosti in razlag, ki jih dajejo poslovodni delavci ali strokovne službe. Predlogi za odločanje o tem praviloma ne

navajajo posledic in vplivov glede na širše družbene interese, zaradi katerih bi bile odločitve marsikje drugačne.

Treba je omeniti, da se v sedanjih gospodarskih razmerah preusmerjajo v povsem svoje tokove postopki v zvezi z navezovanjem družbenoekonomskih odnosov med OZD, s katerimi bi si te zagotavljale redno oskrbo z **reprodukcijskimi materiali in surovinami**. Primeri poslovne nemorale in celo primeri dajanja ali izsiljevanja raznih nagrad za doseg poslovnih ciljev se množijo in tako izničujejo učinke in zglede nekaterih uspešnih rešitev v odnosih med OZD. Takšno stanje povzroča, da se ponekod trgajo celo vezi med organizacijami, ki so že dohodkovno in reprodukcijsko povezane.

Predvsem ugotavljamo, da je odločno preslab vpliv delavcev na odločanje oziroma na obvladovanje dohodka v samoupravnih interesnih skupnostih. Kljub jasnim stališčem iz preteklih let v teh skupnostih še vedno **ustvarjajo presežke sredstev**.

O zamisli, da bi del teh presežkov porabili za **spodbujanje izvoza**, so razpravljalci menili, da je to sicer lahko trenutna rešitev, ki pa mora biti samoupravna. Tak način zbiranja in prelivanja sredstev namreč ne sme prerasti v sistemsko ravnanje. Še vedno tudi ni povsem jasno, koliko je teh sredstev na posameznih ravneh, pa tudi vplivi inflacije na potrebna sredstva za posamezne dejavnosti še niso znani.

Podoben **položaj je pri upravljanju s sredstvi proračunske porabe** v družbenopolitičnih skupnostih. Delavci prek delegatskega sistema še niso uspeli bolj poseči v odločanje, zlasti pa ne vplivati na porabo teh sredstev.

Večina je ugotavljala, da imajo vse ugotovljene slabosti stično točko, ki je v mnogem tudi njihov vir. To je neustrezno **informiranje**. Po mnenju razpravljalcev v zadnjih obdobjih ne gre za premalo podatkov in gradiv. Količina je največkrat ustrezna. Množica gradiv delavca-delegata večkrat odvrča od tega, da bi jo prebral. Prevladujoča težava v informiranju za odločanje je predvsem problem kakovostne informacije. Delavec za svoje odločanje potrebuje informacijo, ki bo točna in pravočasna, razumljiva in prepričljiva ter mu bo s svojo zasnovo omogočala dejansko odločanje, ne pa da so odločitve sprejeli že tisti, ki so informacijo oblikovali.

Na posvetih so poudarili tudi pomen ustrezne **organiziranosti in metod delovanja zveze sindikatov**, ki ga imajo za uveljavljanje vloge in položaja delavca. Resno so opozorili, da sindikatu ne bo uspelo uresničevati njegove vloge, če se ne bo neposredno vključeval v reševanje konkretne problematike v OZD. Sindikat bo učinkovitejši, ko bo delavec začutil, da je njegova razredna organizacija dejansko z njim v dobrem in slabem in da mu pomaga oblikovati, usklajevati in uresničevati interese ter da ga spodbuja v ustrezno družbeno aktivnost za spreminjanje razmer. Ugotovili so, da se veliko bolj uveljavlja tak način dela sindikata. Ta načela so bila eno od temeljnih izhodišč pri **kadrovanju ustreznih delavcev** v sindikat. Pri tem pa so ugotovili, da povsod do kadrovanja še ni ustreznega odnosa. Da bi bila vloga in položaj delavca

dejansko taka, kot ju določata ustava in zakon o združenem delu, morajo organi sindikata tiste oblike in metode delovanja, ki so uspešne in jih delavci sprejemajo, še naprej poglobljati in širiti v sodelovanju z vsemi drugimi organiziranimi silami družbe.

Aktualni problemi gospodarjenja in aktivnost Zveze sindikatov pri doseganju ciljev gospodarske stabilizacije

Rezultati **gospodarskih gibanj** v prvem trimesečju letos so slabši skoraj v vseh regijah glede na leto 1981, zlasti pa glede na predvidene. Izjema je le nekaj občin, ki dosegajo boljše rezultate v nekaterih delih gospodarstva. Razlogi so predvsem pomanjkanje energetskih virov (nafta, mazut), surovin in reprodukcijskega materiala ter omejeno razpolaganje z deviznimi sredstvi. Zlasti slednje povzroča manjšo rast industrijske proizvodnje glede na načrtovano. Zaostrene pogoje gospodarjenja spremlja počasna rast produktivnosti dela ter ponekod nastajajoča problematika zaposlovanja. K slabim rezultatom gospodarjenja prispeva tudi precej organizacij združenega dela, ki iz leta v leto poslujejo na meji rentabilnosti. Poleg tega pa naraščajo izgube v organizacijah združenega dela, ki so znani »kronični izgubarji«.

Na počasno rast **industrijske proizvodnje** glede na načrtovano v zadnjem času bolj vpliva pomanjkanje energetskih virov (nafta, mazut) kot pa pomanjkanje reprodukcijskega materiala in surovin. Organizacije združenega dela pripravljajo programe za ohranitev proizvodnje z uvedbo večizmenskega dela ter programe za varčevanje z energetskimi viri in najpomembnejšimi surovinami. Pri tem pa vse prepočasni nadomeščajo uvožene surovine z domačimi. V nekaterih regijah so opozarjali, da z domačimi surovinami in reprodukcijskimi materiali ne dosegajo zahtevane kakovosti izdelkov. To je vzrok, da zlasti tuji partnerji zavračajo blago in prekinjajo pogodbe. Manjša rast industrijske proizvodnje namreč povzroča počasnejše naraščanje izvoza od načrtovanega, zlasti na konvertibilno področje. Takšno stanje zahteva večje prizadevanje za uveljavljanje kakovostnih sprememb na tem področju. Gre za skupno nastopanje na tujem trgu, vključevanje organizacij združenega dela, ki doslej še niso izvažale, v izvoz, usklajevanje planov enot v okviru SISEOT in podobno.

Uveljavljanje odnosov pri **ustvarjanju skupnega dohodka in prihodka ter združevanje dela in sredstev** ne izhaja iz dolgoročno usmerjenih motivacij. Pogosti samoupravni sporazumi na tem področju so klasične pogodbe, ki težijo k povečevanju cen pod krinko samoupravnih dogovorov ter k plačilom v deviznih sredstvih. Pogosto so organizacije združenega dela prisiljene sprejeti takšne samoupravne sporazume, sicer bi ostale brez reprodukcijskega materiala in surovin. Prepočasno uveljavljanje dohodkovnih odnosov na tem področju povzroča trganje reprodukcijskih verig in slabša poslovne odnose.

Za prepočasno uveljavljanje odnosov pri ustvarjanju skupnega prihodka in dohodka ter hitrejšem združevanju dela in sredstev za skupne naložbe je pogosto

vzrok podjetniška, občinska ter regijska zaprtost organizacij združenega dela ter političnih in drugih struktur v občinah. To velja zlasti za delovne organizacije, ki imajo temeljne organizacije v različnih občinah.

Na nekaterih posvetih so opozarjali, da imajo nekatere organizacije združenega dela dobre samoupravne sporazume o pridobivanju dohodka iz skupaj ustvarjenega dohodka, vendar pa so kršitve teh sporazumov še bolj pogoste. Poslovodni organi in strokovne službe rešujejo aktualna gospodarska vprašanja mimo samoupravnih dogovorov in samoupravnih organov.

Glede **uveljavljanja sistema družbenega planiranja** so ugotovili, da temeljne organizacije ne usklajujejo planov po dogovorjenem rokovniku sprememb in dopolnitev planskih aktov za obdobje 1981—85. Prav tako je ta proces prepočasen v družbenopolitičnih skupnostih. Navedeni razlogi pogosto izhajajo iz nestabilnih gospodarskih gibanj, administrativnih ukrepov, ki med letom spreminjajo pogoje gospodarjenja, ter neupoštevanja ekonomskih zakonitosti socialističnega blagovnega trga. Po drugi strani pa je razlog za neaktivnost na tem področju neodgovorno ravnanje poslovodnih organov in strokovnih služb, ki so dolžne predlagati pravočasne in ustrezne predloge rešitev in sprememb.

Doseženi dohodek je v veliki meri odraz pritiskov za večje cene, manj pa rezultat smotnega gospodarjenja z družbenimi sredstvi, zmanjševanja vseh vrst stroškov, boljše organizacije dela ter učinkov naložb. Opozorili so, da sta organizacija dela in odgovornost za opravljanje samoupravno dogovorjenih nalog pogoj za uspešno uresničevanje ciljev gospodarske stabilizacije. Bremena stabilizacije še vedno niso enakomerno porazdeljena.

Oblikovanje cen je še vedno zelo odmaknjeno od delavca. Občinski sveti ZSS se aktivno vključujejo v delo skupnosti za cene, vendar pa te skupnosti svoje vloge pri podružbljanju politike cen ne uveljavljajo dosledno, temveč se vse preveč ukvarjajo z reševanjem mnogih zahtevkov po višjih cenah. Ob tem pa nedosledno uresničevanje zakona o cenah postavlja organizacije združenega dela v neenakopraven položaj pri pridobivanju dohodka.

V Podravju in drugih regijah, ki so pretežno kmetijske, so zahtevali pravočasno oblikovanje odkupnih cen, ki bi morale biti znane že v času setve. To bi bolj spodbudilo ustrezno usmeritev gospodarjenja ter odpravilo nenehno negodovanje, ki je ob takšni politiki oblikovanja odkupnih cen povsem upravičeno.

Prepočasno odpravljanje regionalnih, sektorskih in podjetniških interesov za doseganje večjega dohodka na podlagi večjih cen izhaja predvsem iz neurejenih odnosov na tržišču, neskladij med blagovnimi in denarnimi tokovi. To zastruje že tako nakopičene probleme v družbeni reprodukciji. Takšno stanje omogočajo možnosti prenašanja stroškov v strukturo cene, monopolni položaj posameznih proizvajalcev, slabša oskrbljenost s potrebno energijo, surovinami in reprodukcijskim materialom, posledica je med drugim tudi neizkoriščenost proizvodnih zmogljivosti.

Organizacije združenega dela ne dose-

gajo **načrtovane rasti proizvodnje** in tudi ne **izvoza**, čeprav so v nekaterih primerih povečali industrijsko rast glede na lansko leto ter izvoz na konvertibilno področje, večinoma pa stagnirajo ali pa dosegajo manjšo rast kot lani. V **mednarodni menjavi** dela se poleg omenjenih problemov odpirajo novi. Tuji partnerji pogosto zavračajo blago ali pa razdirajo pogodbe. Ob tem pa neuresničeni družbenoekonomski odnosi na tem področju povzročajo neenotno in nepovezano nastopanje organizacij združenega dela na tujem trgu, saj si pogosto celo konkurirajo. Takšno nelojalno konkurenco ostro obsojajo. Raziskovanje in iskanje tujega tržišča le počasi postaja skupen cilj organizacij združenega dela. Poleg tega pa so raziskovalne organizacije premalo vključene v ta prizadevanja organizacij združenega dela. Glede izvoznih stimulacij so menili, da so premalo diferencirane. Pri zmanjšanem dohodku zaradi nižjih cen na tujem trgu glede na domači trg organizacije združenega dela v dohodkovnih povezavah uveljavljajo stimulacije.

Pereč problem slovenskega gospodarstva so **naraščajoče izgube** v vseh regijah tako po številu organizacij združenega dela kot po obsegu izgub. Na posvetih so poudarili, da so za izgube objektivni in subjektivni vzroki. Med objektivnimi vzroki so predvsem pomanjkanje energije, reprodukcijskega materiala in surovin, povečane stopnje amortizacije, rast materialnih stroškov, naraščanje obresti za kratkoročna posojila, zmanjševanje industrijske proizvodnje, manj naročil zaradi zmanjšanja investicijskih sredstev itd. Med subjektivnimi vzroki pa so omenjali nesmotrno in neustrezno organiziranost proizvodnje, naraščajočo družbeno režijo, nesmotrno in neodgovorno gospodarjenje itd.

Organizacije združenega dela pokrivajo precejšen del izgub znotraj dohodkovnih povezav. Ob tem pa pogosto prezrejo motnje v proizvodnem procesu, saj bi njihovo sprotno odpravljanje lahko večkrat preprečilo nastajanje izgub. V posameznih okoljih vlada oportunitizem. Prestrukturiranje proizvodnje in njeno prilagajanje potrebam tržišča omenjajo kot proces, ki ga je ob omejenih naložbah težko speljati, saj so njihova osnovna sredstva in kadri usposobljeni le za določeno vrsto proizvodnje.

Sanacijske programe in ukrepe za odpravo motenj v poslovanju so pripravile le nekatere organizacije združenega dela, ki poslujejo z izgubo. Precej sanacijskih programov ne ustreza, saj v glavnem predvidevajo le saniranje izgube s posojili in nepovratnimi sredstvi iz rezerv organizacij, s katerimi so dohodkovno povezani ter z drugimi posojili zunaj teh povezav. V posameznih regijah so opozarjali na neodgovornost poslovodnih organov in strokovnih služb za predlaganje ustreznih rešitev, posebej pa na odgovornost družbenopolitičnih skupnosti ter samoupravnih interesnih skupnosti, ki na eni strani svojih nalog po zakonu o združenem delu in zakonu o sanaciji in likvidaciji organizacij z izgubo ne opravljajo odgovorno, po drugi strani pa mimo materialnih možnosti obremenjujejo dohodek organizacij združenega

dela. V nekaterih regijah so navajali, da so problematiko zgubarjev ter njihove sanacijske programe obravnavali samoupravni organi v organizacijah združenega dela in zbori združenega dela v občini, vendar se le malokrat poudarili širšo problematiko. Običajno gre krivda na račun zunanjih pogojev gospodarjenja in administrativnih ukrepov, ki med letom spreminjajo pogoje gospodarjenja, premalokrat pa gre za pripombe, ki nakazujejo rešitve za saniranje znotraj organizacij.

Za **skupno porabo** so ugotovili, da vse občinske samoupravne interesne skupnosti niso ustvarile presežkov. Na področju zdravstva in šolstva pa so sredstva tako zmanjšana, da je ogroženo opravljanje osnovnega programa storitev. Podprli so predlog, da samoupravne interesne skupnosti, ki imajo viške, te vrnejo organizacijam združenega dela, ki naj jih namenijo za povečanje materialne osnove svojega dela. V okviru ustvarjenih sredstev pa naj bi 1 % viškov organizacije združenega dela združile na podlagi samoupravnega sporazuma za pospeševanje izvoza na konvertibilno področje.

V razpravah o **uresničevanju svobodne menjave dela** med uporabniki in izvajalci so dali vrsto pripomb in ugotovitev, da še vedno prevladujejo proračunski odnosi. Vrsta pripomb je bila izrečena tudi na račun planov družbenopolitičnih skupnosti, ki predvidevajo prelivanje viška ustvarjenih sredstev mimo zakonskih rešitev.

Precejšen del pozornosti je bil namenjen razpravi o **uvajljanju sistema delitve po delu**. Ugotovili so, da se ta proces odvija prepočasi in v zadnjem času celo stagnira. Oblikovanje sredstev za osebne dohodke je v večini primerov še vedno odvisno od nominalnega gibanja dohodka ter izvoznih rezultatov, manj pa od tega, koliko so delavci na podlagi boljšega dela, smotrnega gospodarjenja, boljše organizacije dela ter učinkovitosti naložb prispevali k povečanju dohodka. Občinski sveti ZSS so skupaj z izvršnimi sveti občin analizirali uvajljanje dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1981. V precej občinah so se odločili, da bodo znova izdelali ocene rezultatov gospodarskih gibanj v tistih organizacijah združenega dela, ki so z izplačanimi osebnimi dohodki prekoračile možno rast sredstev po dogovoru.

Za organizacije združenega dela, ki so **prekoračile možna sredstva za osebne dohodke po dogovoru**, so bili izrečeni ukrepi družbenega varstva (Novo mesto in Ptuj), v drugih občinah pa so zahtevali poračun sredstev za osebne dohodke v letu 1982. Roki za poračun sredstev so različni, nekatere organizacije morajo poračunati preveč izplačana sredstva do polletja, druge v devetih mesecih ali do konca leta 1982. Precejšen del zahtevkov za poračun sredstev vsebuje tudi pogoji: če ne bodo obračunani v določenem roku, bodo naknadno izrečeni ukrepi družbenega varstva. Pri presojanju prekoračiteljev so obsojali različna merila v posameznih občinah.

Sredstva skupne porabe v temeljnih organizacijah združenega dela so prekoračili globalno v vseh občinah. Večje prekoračitve so bile v gospodarstvu, v negospodar-

stvu jih skoraj ni. Razlog za to so večinoma poravnavanje obveznosti iz sklenjenih samoupravnih sporazumov oziroma novo sklenjeni samoupravni sporazumi.

Problemi nezaposlenosti se v posameznih regijah pojavljajo različno. Na probleme nezaposlenosti so opozarjali zlasti v ljubljanski regiji. Zasavju in Posavju, medtem ko v drugih regijah problemi nastajajo, vendar še niso zaostreni. Ob tem so opozorili, da se v organizacijah združenega dela upirajo zaposlovanju pripravnikov oziroma delavcev, ki so končali šolanje. Ponekod so ostro poudarjali, da je v organizacijah združenega dela še vedno precej upokojujencev in delavcev, ki že imajo pogoje za upokožitev, pa se ne upokojujejo, ter opozarjali na odpravljanje nadurnega dela.

Priprave na 10. kongres ZSS in 9. kongres ZSJ

V vseh občinskih organizacijah zveze sindikatov tečejo aktivnosti v zvezi s pripravami na 10. kongres ZSS in 9. kongres ZSJ. Že junija je večina občinskih svetov ZSS sprejela akcijske programe z rokovniki, kdaj bodo obravnavali posamezne dokumente. Skladno s sprejetimi rokovniki so občinski sveti ZSS posredovali osnovnim organizacijam zveze sindikatov, konferencam osnovnih organizacij zveze sindikatov v DO in koordinacijskim odborom sindikata v SOZD osnutke dokumentov za 10. kongres Zveze sindikatov Slovenije in za 9. kongres ZSJ. Občinski sveti ZSS z območja mestnega sveta ZS Maribor so za organiziran potek razprav v osnovnih organizacijah zveze sindikatov in njihovih oblikah delovanja v DO in SOZD pripravili poseben opomnik, v katerem so izpostavili najpomembnejša področja sindikalnega delovanja, opredeljena v resoluciji za 10. kongres ZSS.

Občinski sveti ZSS so sklicali posvetovanja s predsedniki osnovnih organizacij ZS, konferenc OOOZS in koordinacijskih odborov sindikata. Na teh posvetovanjih so se dogovorili o poteku razprav. Tako je večina konferenc osnovnih organizacij zveze sindikatov sprejela tudi akcijske programe za vodenje razprav v osnovnih organizacijah ZS, ki so povezane v konferenci osnovnih organizacij ZS v DO. Program razprav so sprejeli tudi številni izvršni odbori osnovnih organizacij zveze sindikatov. Na posvetovanjih s predsedniki osnovnih organizacij ZS so se dogovorili, da bodo razprave organizirali v sleherni sindikalni skupini in da jih bodo povezali z vsakodnevnimi aktivnostmi na področju uresničevanja ciljev gospodarske stabilizacije in planiranja. To naj bi prispevalo k opredeljevanju takih rešitev v kongresnih dokumentih, ki bodo odraz potreb in interesov delavcev v organizacijah združenega dela za doseganje boljših rezultatov gospodarjenja in dela ter bodo na tej podlagi prispevali k večjemu obsegu zadovoljevanja osebnih in skupnih družbenih potreb. Razprave bodo povezali tudi s pripravo sprememb srednjeročnih planov in izdelavo protiinflacijskih programov v OZD (mesto Ljubljana).

Na posvetovanjih s predsedniki osnov-

nih organizacij zveze sindikatov so se tudi dogovorili, da je treba v razpravah največ pozornosti nameniti osnovni organizaciji ZS. Predvsem je potrebno oceniti dosežanje delovanje osnovne organizacije in sprejeti dogovore za nadaljnje aktivnosti v zvezi z demokratizacijo odnosov ter krepitvijo kolektivnega dela in odgovornosti, delovanjem oziroma ustanavljanjem sindikalnih skupin, delovanjem izvršnega odbora OOOZS, povezovanjem članstva zveze sindikatov v krajevni skupnosti, povezovanjem in sodelovanjem osnovnih organizacij ZS v delovni in sestavljeni organizaciji združenega dela itd. Razprave bodo povezovali z razpravami o stanju in iskanju rešitev v lastnem okolju, ocenjevanjem ustavnega položaja delavcev in učinkovitostjo zveze sindikatov v združenem delu in političnem sistemu socialističnega samoupravljanja.

Pri pripravi razprav v osnovnih organizacijah ZS bodo z izvršnimi odbori sodelovali tudi člani občinskih svetov ZS in njihovih organov. V večini občinskih organizacij pa so tudi sklenili zadolžiti člane organov, da bodo neposredno sodelovali v razpravah v osnovnih organizacijah. Podobno zadolžitev so sprejeli tudi za delegate na 10. kongresu ZSS.

Razprave o dokumentih bodo julija in avgusta. Občinski in medobčinski sveti ZS bodo razpravo povzeli na sejah v začetku septembra. O dokumentih za kongrese ter o pripombah, mnenjih in stališčih osnovnih organizacij ZS pa bodo razpravljali tudi občinski odbori sindikatov dejavnosti. V rokovniku mestnega sveta ZS Maribor je predvideno, da bodo občinski sveti skupaj z delegati za kongresa obravnavali dokumente do 10. avgusta, mestni svet pa do 15. avgusta.

Občinski sveti ZS bodo delegatom za 10. kongres ZSS zagotovili dosledno seznanitev z osnutki dokumentov ter z vsemi predlogi osnovnih organizacij in občinskih svetov zveze sindikatov. Z delegati bodo sodelovali tudi pri pripravi razprav v komisijah 10. kongresa ZSS. V meobčinskih oziroma mestnih svetih ZSS se bodo dogovorili glede tematskih področij, tako da bodo razprave enakomerno porazdeljene v vseh 5 komisijah kongresa.

V posameznih občinskih svetih ZS načrtujejo tudi **tematske razprave o dokumentih** za kongresa (občinski sveti v severno-primorski regiji). Tako bodo v občinskem svetu ZS Kranj in Škofja Loka obravnavali vprašanja v zvezi s povezovanjem organizacij združenega dela v krajevni skupnosti, na Jesenicah pa bodo na lokalni radijski postaji pripravili posebne pogovore s področja stanovanjskega gospodarstva, delitve sredstev za osebne dohodke, zadovoljevanja skupnih in splošnih potreb ipd. Občinski sveti ZSS z območja medobčinskega sveta ZS za Pomurje bodo v povezavi z občinskimi organizacijami ZSMS organizirali razprave o zaposlovanju, štipendiranju, izobraževanju, nagrajevanju po delu, delovni disciplini ipd. Predvidevajo tudi posvete o mednarodnem oziroma obmejnem sodelovanju z Madžarsko. Mesto Ljubljana, ki bo gostitelj 10. kongresa, pa pripravlja tudi vrsto kulturnih prireditev. Kulturne in športne prireditve

bodo organizirali tudi na Gorenjskem. V Mariboru bodo občinski sveti ZS vodili akcije za ureditev proizvodnih prostorov in dvorišč ter zbiranje sekundarnih surovin v krajevnih skupnostih, organizirali bodo tudi posvetovanja o nadaljnjih aktivnostih organizacij zveze sindikatov pri uveljavljanju svobodne menjave med TOZD in delovnimi skupnostmi.

Priprave na evidentiranje možnih kandidatov za republiški svet ZSS in njegove organe, statutarno komisijo in nadzorni odbor Zveze sindikatov Slovenije ter Svet zveze sindikatov Jugoslavije in njegove organe ne potekajo skladno z dogovorjenimi roki, kriteriji in usmeritvami republiškega sveta ZSS. Predvsem ni zadovoljiva struktura evidentiranih možnih kandidatov za sestavo organov. Občinski sveti ZS bodo zato ponovno preverili, ali je med predlaganimi možnimi kandidati za navedene organe dovolj delavcev iz neposredne proizvodnje ter žensk in mladine. Predloge bodo posredovali republiškem svetu ZSS do 12. 8. 1982.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je na 33. seji 8. julija 1982 razpravljao o »Stališčih in usmeritvah Zveze sindikatov Slovenije k možnim okvirom družbeno-ekonomskega razvoja Slovenije v letih 1983 do 1985 in k poročilu Zveznega izvršnega sveta o uresničevanju družbenega plana Jugoslavije«. Podlaga za razpravo so bila poročila:

- Zveznega izvršnega sveta o uresničevanju družbenega plana Jugoslavije za obdobje 1981—1985 v letih 1981 in 1982 z oceno možnosti za uresničevanje plana v letu 1983,

- Izvršnega sveta Skupščine SRS o izvajanju družbenega plana SR Slovenije v letih 1981 do 1982 z oceno možnosti njegovega uresničevanja v prihodnjih letih,

- Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije o uresničevanju družbenega plana SR Slovenije v prvih dveh letih srednjeročnega obdobja,

- o aktivnosti sindikatov pri usmerjanju stališč predsedstva republiškega sveta ZSS o ukrepih gospodarske stabilizacije.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je ugotovil:

- da smo pri izvajanju srednjeročnega plana v preteklih letih, to je v letu 1980 in 1981, v naši republiki dosegli nekatere uspehe in sicer na področju investicijske porabe, ki je leta 1981 realno padla za okoli 15 %. Letos pa smo že dosegli predvideno zmanjšanje deleža investicij v družbenem proizvodu za obdobje 1981—1985. Spremenila se je tudi sestava investicijskih vlaganj;

- sredstva skupne porabe so naraščala hitreje od predvidene resolucijske rasti, vendar pa so bili viški z ukrepi usmerjeni za izvozne stimulacije (ne pa skladno z zakonom vrnjeni organizacijam združenega dela); to in druge aktivnosti za usklajevanje med letom je prispevalo k temu, da se je poraba sredstev skupne porabe gibala v resolucijskih okvirih;

- sredstva splošne porabe so naraščala skladno z resolucijskimi okviri, vendar so se v republiki realno zmanjšala, hkrati pa so se odlivi iz teh sredstev v federacijo povečali;

- da so se močno zmanjšali realni

osebni dohodki (za 8,8 %), da je osebna poraba v prvih dveh letih srednjeročnega obdobja zmanjšala svojo udeležbo v družbenem proizvodu za 2,2 odstotne točke ter da so delavci, na račun zmanjševanja realnih osebnih dohodkov v preteklih letih, pomembno prispevali k uresničevanju ciljev gospodarske stabilizacije;

- da pa se nekateri pomembni cilji družbenega plana Slovenije v prvih mesecih letošnjega leta ne uresničujejo, kar še zlasti velja za vse oblike porabe (osebni dohodki so se povečali za 30,4 % sredstva za zadovoljevanje skupnih potreb za 38 %, sredstva splošne porabe presegajo za leto 1982 načrtovano rast za 15,6 %) in za rast cen ter življenjskih stroškov.

I.

Zaradi teh gibanj v prvih mesecih letošnjega leta, zaostritve posameznih problemov ter bistvenih odstopanj od resolucijskih opredelitev, republiški svet Zveze sindikatov Slovenije meni:

1. da je dosedanje ugotavljanje in pisanje poročil o uresničevanju planskih dokumentov neustrezno, ker ne ugotavlja globljih vzrokov in odgovornosti za odstopanja od dogovorjene politike, analizira in prikazuje zgolj povprečne kazalce, preoptimistično ocenjuje možnosti gospodarjenja v letu 1983, ne ločuje kratkoročnih ukrepov od dolgoročnih nalog, predlaga analize in poročila brez potrebnih ukrepov za odpravljanje vzrokov neusklajenosti ipd.;

- da iz predloženih poročil in analize ni dovolj razvidno, kako se je uresničeval ustavni in družbeno-ekonomski položaj delavcev, kar je za sindikate temeljni kriterij pri ocenjevanju dosedanjega dela in gospodarjenja, čeprav obe poročili izvršnih svetov sicer deklarativno opredeljujeta, da je uveljavljanje samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov glavna pot za uresničevanje ciljev in usmeritev družbenega plana;

3. da so ocene predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije ob obravnavanju gospodarskih gibanj v prvih mesecih letošnjega leta (seja predsedstva 18. 6. 1982) ustrezne, prav tako pa usmeritve za nadaljnjo politično aktivnost v sindikatih in jih republiški svet v celoti sprejema.

V zvezi s tem republiški svet še posebej opozarja:

- da lahko nadaljnje gospodarske težave razrešujemo le z večjo proizvodnjo, večjim izvozom na konvertibilna področja ter z aktiviranjem celotnega združenega dela, da le boljša izraba razpoložljivih domačih virov zagotavlja čimbolj nemoten proces proizvodnje;

- da moramo za doseganje večje proizvodnje hitreje uveljavljati dohodkovne odnose, krepiti medsebojno sodelovanje med OZD, prerazporediti delovni čas in uvesti večizmensko delo za izrabo proizvodnih zmogljivosti za izvoz;

- da je pri oblikovanju in razporejanju dohodka treba upoštevati že dosežena gibanja na področju cen;

- da morajo politiko delitve osebnih dohodkov z vso odgovornostjo oblikovati delavci v samoupravnih organizacijah in skupnostih, upoštevajoč družbeni dogovor

ter v mnogo večji meri kvalitativne kazalce tega dogovora;

- da je problematiko sredstev skupne porabe in iz tega izhajajoče težave v družbenih dejavnostih potrebno obravnavati selektivno in diferencirano, ker so problemi različni tako po dejavnostih kot po občinah, pri čemer pa je potrebno spoštovati zakonska določila o vračilu presežkov prihodkov SIS družbenih dejavnosti;

- da je treba na področju splošne porabe v enaki meri zagotoviti njeno zmanjševanje tako v občini, republiki in federaciji in upoštevati zakonska določila o vračilu presežkov prihodkov;

- da bi morali na področju gibanja cen zagotoviti večjo stabilnost in usklajenost z resolucijo, saj gre prav tu za eno največjih odstopanj, ki bistveno vpliva na razvednotenje učinka dela delavcev in ki zaostčuje socialno in materialno varnost delavcev;

- da pri sanaciji izgub ne bomo več podpirali njihove socializacije oziroma solidarnosti za vsako ceno; delavci v OZD z izgubami morajo predvsem sami reševati položaj, le izjemoma naj bi se izgube sanirale iz akumulacije združenega dela v republiki; preventivno bomo delovali proti nastajanju žarišč novih izgub.

4. Glede novih ocen o možnostih razvoja Slovenije v naslednjih letih srednjeročnega obdobja republiški svet meni:

- družbeno-ekonomski razvoj mora temeljiti na ustavni vlogi in položaju delavca v združenem delu in na stvarnih ekonomskih možnostih oziroma razpoložljivem dohodku;

- zagotoviti je treba, da bodo možni okviri razvoja postavljeni kar najbolj stvarno, da bodo tako zagotovljene stabilnejše gospodarske razmere, da bodo ti okviri znani še pred začetkom gospodarskega leta ter se med letom ne bodo spreminjali;

- z vsemi ukrepi ekonomske politike je treba pospeševati rast proizvodnje, družbenega proizvoda in zaposlovanja;

- usklajena investicijska dejavnost z razpoložljivimi materialnimi možnostmi e pomemben dejavnik razvoja; ta pa z hteva predvsem združevanje dela in srestev na dohodkovnih osnovah, še posebej pri izvajanju prednostnih naložb pri čemer pa morajo biti nosilci posameznih naložb pobudniki združevanja sredstev;

- realni osebni dohodki naj bi narasčali v skladu s produktivnostjo dela — minimalna sredstva za osebne dohodke pa skladu z rastjo dohodka;

- podpreti je treba z gibanjem dohodka usklajeno rast sredstev skupne in splošne porabe, upoštevaje selektivni pristop in zahtevo, da se tudi zvezni proračun uskladi s stvarnimi materialnimi možnostmi in da bodo prispevki republik in pokrajin usklajeni z rastjo družbenega proizvoda v republiki; ob stvarnem načrtovanju je treba dosledno upoštevati sistemske (zakonske) rešitve o vračilu presežkov prihodkov SIS temeljnimi organizacijam združenega dela;

- pri zagotavljanju izvozne proizvodnje v večji meri upoštevati delovanje ekonomskih zakonitosti, torej ne spodbujati izvoza le s stimulacijami, marveč z višjo tehnično in družbeno produktivnostjo ter višjo stopnjo združevanja dela in sredstev;

— na področju socialne varnosti delavcev je treba spodbujati večje zaposlovanje povsod, kjer le-to zagotavlja povečan obseg proizvodnje in ne vpliva na znižanje produktivnosti dela, ugotoviti bo treba, v kolikšni meri osebni dohodki iz rednega delovnega razmerja oziroma pravic iz dela vplivajo na življenjsko raven, koliko pa drugi viri prejemkov; z ukrepi davčne politike je treba zagotoviti enakopravnejši položaj vseh kategorij prebivalstva.

II.

Naloge sindikata pri zagotavljanju uresničevanja ciljev in usmeritev našega nadaljnjega razvoja so v sprejetem programu dela republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za leto 1982.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije opozarja le na nekatere, za katere meni, da morajo preiti v takojšnje operativne načrte programa našega delovanja.

1. Občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije, republiški odbori sindikatov dejavnosti, konference sindikata, OOS morajo ugotoviti, ali so sprejeti srednjeročni in letni načrti ter dopolnitve le-teh usklajeni z materialnimi možnostmi ter v kolikšni meri je uveljavljeno dohodkovno povezovanje v reprodukcijski verigi kot bistveni sestavini plana.

2. Ob ugotavljanju, da ni surovin, repromateriala, da dobavitelji izsiljujejo in podobno, moramo v sindikatu vztrajati, da poslovodni organi predložijo konkretne primere nespoštovanja sprejetih dogovorov, sporazumov, poslovnega obnašanja, ki ni v skladu s poslovno moralo, in da na tej podlagi tudi z akcijo vseh subjektivnih sil pričnemo odpravljati te pojave. Prav tako moramo sindikati v primerih, ko se ugotovi, da so obstoječe delovalne zmogljivosti prevelike in ni mogoče zagotoviti surovin, repromateriala, zahtevati predložitev programa prestrukturiranja proizvodnje. Delavcem je treba zagotoviti delo, ker le-to zagotavlja socialno in materialno varnost; brezplačni dopusti in podobne rešitve so lahko le kratkoročna rešitev.

3. Občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije morajo na osnovi podatkov o gibanju osebnih dohodkov v posameznih samoupravnih organizacijah in skupnostih ugotavljati in skupaj z drugimi organi odpravljati odstopanja od dogovorjene politike delitve, preprečevati nepravilnosti, ko osebni dohodki rezultat višjih cen ne pa produktivnosti dela, in podobno. Posebno pozornost velja posvetiti tudi delitvi osebnih dohodkov v raznih manjših organizacijah združenega dela, inštitutih, birojih, in podobno.

4. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije bo od pristojnih institucij v republiki zahteval analizo, ki naj bi ugotovila, v kolikšni meri vplivajo dohodki zunaj delovnega razmerja na povečano povpraševanje in pogojujejo neskladja med blagovnimi in denarnimi tokovi ter na povečevanje oziroma zmanjševanje življenjskega standarda delavcev in občanov. Hkrati pa bo zahteval dograditev davčne politike, ki naj bi zagotavljala doslednejše obdavčevanje skupnega dohodka občanov in tako preprečevala neupravičene socialne razlike.

5. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je obravnaval dogovor o spremembah in dopolnitvah dogovora o temeljnih družbenega plana Slovenije za obdobje 1981—1985 ter soglaša z opredelitvijo 20. člena, ki vsebuje dopolnitve na področju razmerij pri razporejanju dohodka. V javni razpravi naj predsedstvo in drugi organi republiškega sveta podrobno proučijo predlog sprememb in v skladu z izhodišči 33. seje oblikujejo ter posredujejo stališča.

6. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je bil seznanjen s predlogi štirih intervencijskih zakonov, ki jih predlaga Zvezni izvršni svet za omejevanje investicijske, skupne in splošne porabe. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije pod-

pira prizadevanja za uskladitev porabe na vseh ravneh in na vseh področjih, ob tem pa vztraja, da je treba zagotoviti možnost samoupravnega načina uravnavanja predvsem na področju skupne porabe.

Ob stališču, da moramo vse sklepe uresničevati po samoupravni poti in z vključevanjem delavcev, upošteva sedanji položaj podpiramo ukrepe Zveznega izvršnega sveta, vendar se morajo obvezno in z vso odgovornostjo izvajati v vsej Jugoslaviji. Ugotovitvam, da se položaj zaostre, kar je res, mora slediti konkretna in široka politična aktivnost na vseh področjih dela, od temeljnih organizacij združenega dela do federacije.

Ljubljana, 9. julija 1982

Usmeritve

Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za aktivnost sindikatov in drugih dejavnikov pri presojanju rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela

V programih dela sindikatov (glej npr. točko 2, četrti odstavek Programa dela republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za leto 1982) je namenjena posebna pozornost odnosom pri gospodarjenju z družbenimi sredstvi in so zato zastavljene določene aktivnosti, ki motivirajo delavce za bolj poglobljene razprave in obravnave rezultatov poslovanja in gospodarjenja. Te aktivnosti prispevajo k večji uveljavitvi delavca kot samoupravljalca, obenem pa so izraz širšega družbenega prizadevanja pri povečanju učinkovitosti gospodarjenja, kar je tudi temeljni cilj naše stabilizacijske politike.

Poleg tega namenjamo v zvezi sindikatov posebno pozornost sprotne obravnavanju rezultatov gospodarjenja, pri čemer na podlagi izkušenj celotno aktivnost vsebinsko in organizacijsko dograjujemo. V sindikatih ugotavljamo, da ob tem ni bila posvečena zadostna pozornost primerjavi rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela, zato menimo, da je pri spremljanju in analiziranju rezultatov gospodarjenja v času obravnave periodičnih obračunov in zaključkov potrebno zagotoviti, da bodo delavci dosežene rezultate poslovanja in gospodarjenja primerjali z doseženimi rezultati drugih delavcev v enakih ali sorodnih organizacijah združenega dela, kar je nenazadnje tudi ena od določb zakona o združenem delu. Tako je potrebno ob upoštevanju spoznanj akcije »zaključnih računov« doseči, da bodo delavci kazalce gospodarjenja svoje organizacije združenega dela predvsem primerjali z enakimi kazalci njim enakih ali sorodnih organizacij združenega dela oziroma s podskupino ali skupino njihove dejavnosti, in ne samo s planskimi predvide-

vanji ter s preteklim obdobjem. Analize gospodarjenja, ki so pripravljene samo na podlagi primerjanja doseženih rezultatov poslovanja organizacij združenega dela s planiranimi rezultati in doseženimi rezultati v predhodnem enakem obdobju, ne zagotavljajo celovite presoje uspešnosti gospodarjenja oziroma ocene lastnih dosežkov.

Cilj primerjave rezultatov gospodarjenja, kjer delavci dosežene rezultate gospodarjenja oziroma kazalce uspešnosti poslovanja primerjajo z enakimi kazalci enakih ali sorodnih organizacij združenega dela v podskupini ali skupini dejavnosti, je predvsem v naslednjem:

— S primerjanjem rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami bomo ustvarili pogoje za organizirano družbeno aktivnost, s katero bomo dosegli povečanje učinkovitosti gospodarjenja in izboljšanje rezultatov poslovanja, zlasti povečanje produktivnosti dela in boljše izkoriščanje sredstev, kar bi v končni posledici pomenilo povečanje dohodka in s tem uresničitev enega glavnih ciljev ekonomske stabilizacije.

— S primerjalnimi kazalci rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela bi delavci dobili v roke pomembno orodje oziroma osnovo za sprejemanje poslovnih odločitev, kar bi okrepilo samoupravno vlogo in položaj delavca v združenem delu.

— Na osnovi primerjalnih kazalcev rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela bi se povečala odgovornost delavcev za doseganje boljših rezultatov gospodarjenja, saj bi morali kritično analizirati svoje delo in na tej podlagi poiskati in predlagati ukrepe, s katerimi bi povečali učinkovitost

gospodarjenja in dosegli boljše poslovne rezultate na področju, kjer zaostajajo za drugimi organizacijami združenega dela.

Priprava analiz poslovanja na podlagi primerjanja z rezultati gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela je tako ena od podlag za večjo mobilizacijo delavcev pri povečanju učinkovitosti gospodarjenja, za bolj kakovostno planiranje, boljše spremljanje in oceno načrtovanih ciljev ter bolj odgovorno sprejemanje ustreznih samoupravnih in poslovnih odločitev.

Poleg z zakonom določenih kazalcev za izkazovanje in primerjanje rezultatov poslovanja (140. in 143. člen zakona o združenem delu), ki jih je potrebno izbrati in prilagoditi vsem specifičnim pogojem gospodarjenja v posamezni podskupini in skupini dejavnosti, kaže pri pripravi primerjalnih analiz o rezultatih gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela med drugim upoštevati tudi:

- vse podlage za pridobivanje dohodka (na osnovi ustvarjanja celotnega prihodka na domačem in tujem trgu; v odnosih skupnega prihodka ali dohodka v okviru DO, SOZD ali reprodukcijsko povezanih organizacij združenega dela; s svobodno menjavo dela, na podlagi kompenzacij, regresov, premij, dotacij ali drugih samoupravnih, pogodbenih ali zakonskih podlagah), kjer se ugotavlja delež posamezne vrste prihodka v celotnem prihodu;

- izvozno usmerjenost organizacij združenega dela, kjer se ugotavlja delež izvoza ločeno za konvertibilno in klirinško področje v celotnem prihodu;

- stopnjo pokritja uvoza z izvozom, kjer se ugotavlja razmerje med deležema izvoza in uvoza (ločeno za konvertibilno in klirinško področje) v celotnem prihodu;

- uvozno odvisnost organizacij združenega dela, kjer se ugotavlja delež uvoza ločeno za konvertibilno in klirinško področje v porabljenih sredstvih;

- stroške energije za enotno proizvodnjo ali storitve;

- izkoristek proizvodnih zmogljivosti;
- izkoristek razpoložljivega delovnega časa;

- udeležbo »režijskega« dela v enoti proizvodnje ali storitve oziroma dohodka, ugotovljenega po enotni metodologiji.

Eden osnovnih pogojev za pripravo primerjalnih analiz o rezultatih gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela mora biti zagotovilo, da bo celotni družbeni sistem informiranja prilagojen tej aktivnosti. To pomeni, da bodo potrebne tudi nekatere spremembe oziroma izpopolnitve pri zajemanju in obdelavi podatkov o poslovanju organizacij združenega dela, ki pa morajo imeti za končno posledico to, da bomo zajemali in spremljali samo tiste podatke, ki jih bo mogoče učinkovito uporabljati v organizacijah združenega dela kot povratne informacije. Zato bo hkrati potrebno preučiti smotrnost in uporabnost vseh podatkov, ki jih organizacije združenega dela posredujejo najrazličnejšim dejavnikom družbenega sistema informiranja (zlasti pa statistiki, SDK).

Da bi sprožili širšo družbeno aktivnost v smeri analiziranja in primerjanja rezulta-

tov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela, je potrebno zagotoviti naslednje:

1. Celotno strokovno delo v tej zvezi, to je pripravo ustrezne metodologije za spremljanje in analiziranje rezultatov gospodarjenja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela, morajo prevzeti gospodarske zbornice in splošna združenja. Republiški odbori sindikatov posameznih dejavnosti in splošna združenja določijo skupino in vrednosti posameznih kazalcev, ki predstavljajo mejo, pod katero se smatra, da nastopajo motnje pri gospodarjenju organizacij združenega dela.

Na podlagi tako dogovorjenih kazalcev republiški odbori sindikatov posameznih dejavnosti in splošna združenja vsako leto ugotovijo organizacije združenega dela z motnjami pri poslovanju in posebej spremljajo njihovo aktivnost za izboljšanje rezultatov gospodarjenja.

2. Na podlagi pripravljenih primerjalnih analiz občinski sveti zveze sindikatov v sodelovanju z medobčinskimi gospodarskimi zbornicami ugotovijo organizacije združenega dela na svojem področju, ki ne dosegajo ustreznih rezultatov gospodarjenja, ter jim predlagajo sprejem ukrepov za boljše gospodarjenje.

Izvršni sveti skupščin občin in zbori združenega dela razpravljajo o teh predlogih in od organizacij združenega dela, ki poslujejo z motnjami pri poslovanju, zahtevajo pripravo ukrepov za izboljšanje poslovanja.

Občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije organizirajo v klubih samoupravljalcev razprave in izmenjavo izkušenj pri oblikovanju ukrepov za boljše gospodarjenje. Gospodarske zbornice in splošna združenja zagotovijo po potrebi strokovno usposabljanje poslovnih in drugih delavcev za pripravo in obravnavo primerjalnih analiz gospodarjenja.

3. Poslovodni organi zagotovijo, da bodo v strokovnih službah njihove organizacije združenega dela pripravili ustrezne analize na osnovi primerjalnih podatkov in kazalcev o rezultatih poslovanja med enakimi ali sorodnimi organizacijami združenega dela. V teh analizah morajo ugotoviti vzroke za zaostajanje za drugimi organizacijami združenega dela ter predlagati

ukrepe za izboljšanje in jih posredovati delavcem.

Te analize obvezno pripravijo vse organizacije združenega dela z motnjami pri poslovanju, ki po dogovorjenih skupinah in vrednosti kazalcev ne dosegajo povprečja podskupine svoje dejavnosti. Ob tem je potrebno tudi organizacijam združenega dela z nadpovprečnimi rezultati poslovanja predlagati, naj pripravijo takšne analize, kjer naj se primerjajo z organizacijami združenega dela, ki dosegajo najboljše rezultate bodisi v okviru svoje podskupine ali v razvitih deželah.

Sindikati morajo od poslovodnih organov zahtevati pripravo analize, s katero naj informirajo delavce ter jih spodbujajo, da bodo razpravljali o pripravljenih kratkoročnih in dolgoročnih ukrepih za izboljšanje gospodarjenja in spremljali njihovo uresničevanje.

4. Osnovne organizacije zveze sindikatov, konference sindikatov v delovnih organizacijah združenega dela spremljajo program aktivnosti, s katerim naj bo zagotovljeno, da bodo pravočasno pripravljene analize na podlagi primerjalnih podatkov in kazalcev o rezultatih poslovanja v enakih ali sorodnih organizacijah združenega dela, predvsem pa morajo biti te analize pripravljene do obravnave planskih dokumentov in sprejemanja teh dokumentov za naslednje leto oziroma naslednje srednjeročno obdobje.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije bo spodbujal, spremljal in usmerjal to aktivnost.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije bo preučil možnosti moralnega stimuliranja tistih, ki bodo v posameznih dejavnostih dosegli najboljše rezultate.

SKLEP

Republiški odbori sindikata bodo vztrajali, da splošna združenja pripravijo metodologijo za spremljanje rezultatov gospodarjenja v svojih dejavnostih do konca oktobra 1982.

Na podlagi navedene metodologije naj bi splošna združenja izdelala primerjavo rezultatov gospodarjenja za leto 1981 in za devet mesecev leta 1982, tako da bi ugotovitve izdelane primerjave lahko uporabili pri pripravi planskih aktov za leto 1983.

Ljubljana, 9. 7. 1982.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je na seji, 11. maja 1982 obravnaval oceno uresničevanja stališč in sklepov 2. konference Zveze sindikatov Slovenije o uveljavljanju načela delitve po delu in rezultatih dela ter uresničevanje nalog udeležencev družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, ki je bil sprejet na 2. konferenci. Na podlagi ocen in razprav v svetu za oblikovanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke, uvodnega poročila in razprav na seji RS ZSS je republiški svet Zveze sindikatov Slovenije sprejel naslednja

Stališča in usmeritve kot podlago za oblikovanje konkretnih nalog Zveze sindikatov Slovenije o uveljavljanju načela delitve po delu in rezultatih dela

1. Na podlagi družbenega dogovora in njegove izpeljave v strokovnih podlagah je potrebno povečati učinkovitost pri nastajanju zlasti tistih strokovnih podlag, ki

bodo temelj za dograjevanje samoupravnih sporazumov dejavnosti. Pri tem moramo usmeriti aktivnosti:

- v čim hitreje nastajanje strokovne

podlage o skupnih osnovah za razporejanje dohodka in čistega dohodka za gospodarske panoge;

— v izdelavo nekaterih dopolnilnih kazalcev za ugotavljanje učinkovitosti in uspešnosti gospodarjenja kot podlage za primerjanje uspešnosti med sorodnimi temeljnimi organizacijami, ki so podpisnice samoupravnega sporazuma dejavnosti, ter med dejavnostmi;

— izdelavo katalogov tipičnih del in nalog ter njihovega vrednotenja in vzpostavljanje razmerij med zahtevnostjo teh del in nalog; katalogi tipičnih del in nalog po dejavnostih bodo podlaga za izdelavo družbenega kataloga del in nalog.

Uresničitev te naloge terja aktivno politično in strokovno delovanje udeležencev družbenega dogovora, zlasti pa Zveze sindikatov Slovenije in Gospodarske zbornice Slovenije tako, kot so se udeleženci dogovorili v skupnem akcijskem programu za uresničevanje družbenega dogovora.

2. Povečana aktivnost na dograjevanju samoupravnih sporazumov dejavnosti mora prispevati tudi k dopolnjevanju in konkretizaciji samoupravnih sporazumov o skupnih osnovah za razporejanje dohodka in čistega dohodka v dohodkovno in poslovno povezanih organizacijah združenega dela. Ti samoupravni sporazumi morajo prispevati k še večjemu vplivu in kontroli delavcev nad uresničevanjem družbenoekonomskih odnosov pri pridobivanju dohodka v vseh odnosih njegovega ustvarjanja, pri zagotavljanju sredstev za enostavno in razširjeno reprodukcijo v različnih oblikah združevanja dela in sredstev ter odločanju o sredstvih za zadovoljevanje skupnih in splošnih potreb, tako v temeljni organizaciji kot med njimi in širše.

Dograjevanje in konkretizacija skupnih osnov za razporejanje dohodka in čistega dohodka ter opredeljena merila bodo pogojevali tudi doslednejšo izpeljavo osnov v samoupravnih sporazumih o svobodni menjavi dela med delavci temeljnih organizacij in delavci delovnih skupnosti skupnih služb. Tako je v temeljnih organizacijah v delovnih skupnostih skupnih služb potrebno vztrajati na uveljavljanju takšnih osnov, da bo dohodek v delovnih skupnostih neposredno soodvisen od tega, kolikor so delavci v njih z izpolnjevanjem svojega programa dela prispevali k dohodku temeljnih organizacij. Pri tem pa mora biti v delovnih skupnostih tudi obseg sredstev za osebne dohodke odvisen od gibanja dohodka v temeljnih organizacijah.

Ti dve točki opredeljujeta nekatere naloge na področju izdelave strokovnih podlag, ki so ob že narejenih nujna osnova za sestavo samoupravnih sporazumov dejavnosti.

3. Vztrajati moramo na bolj učinkovitem strokovnem delu in presojanju rešitev v samoupravnih splošnih aktih. Zato bomo terjali poglobljene analize o tem, v kolikšni meri so rešitve v samoupravnih splošnih aktih skladne z izhodišči strokovnih podlag in družbenega dogovora. Bolj aktivno dograjevanje in preverjanje vsebine ter uresničevanje samoupravnih splošnih aktov bo prispevalo ne le k upo-

rabi v praksi preizkušenih rešitev, temveč bo tudi podlaga za hitrejša dograjevanje sistema delitve osebnih dohodkov. Tako bomo tudi hitreje odkrivali vzroke, zakaj se ponekod dobre rešitve v samoupravnih splošnih aktih ne uresničujejo (ali gre pri tem za ekonomska vprašanja, oportunitizem, preveč kompliciran sistem obračuna osebnih dohodkov, ali pa kakšne druge vzroke po ohranitvi starega sistema in podobno).

4. Družbene usmeritve na tem področju je možno uresničiti le s stalnim in sistematičnim strokovnim delom, ne pa le z občasnimi akcijami. Ne gre le za izdelave metod ter osnov in meril, ki bodo stimulirale delavce k boljšemu delu in smotnejšemu gospodarjenju z družbenimi sredstvi, temveč tudi za spremljanje napredka, ki ga sistem delitve dohodkov prispeva k rezultatom dela vseh delavcev, posameznih skupin ali posameznikov. Neprestani napredek in razvoj tehnologije dela postavlja tudi zahtevo po spreminjanju in prilagajanju organizacije dela tej tehnologiji. Nova delitev dela med delavci glede na njihovo usposobljenost, ki tako nastaja, pa narekuje stalno dograjevanje sistema delitve osebnih dohodkov.

Narava dela organizacije združenega dela ter njena tehnologija se mora stalno odražati v razvidu del in nalog. Ta akt mora v večji meri prispevati k odpravi miselnosti o delovnem mestu ter postati podlaga za organizacijo dela in delitev dela med posamezne delavce, upošteva njihovo usposobljenost za posamezna delovna področja. Dograjevanje razvidov del in nalog ter v njih opredeljene zahtevnosti del in nalog ne morejo biti podlaga za prisvajanje osebnih dohodkov, saj je v njih opredeljena le potrebna količina dela delavca.

Podlaga za prisvajanje osebnega dohodka je uspešnost dela, ki izhaja le iz količine, kvalitete in gospodarnosti dela. Za ugotavljanje uspešnosti dela delavcev imamo v neposredni proizvodnji dokaj razvit sistem norm in normativov, premalo pa je bilo doslej vloženega strokovnega dela v razvijanje sistema za merjenje dela delavcev na administrativno-upravnih ter na strokovnih delih. Takšno stanje terja povečano politično in strokovno delovanje, ki bo to stanje spremenilo.

5. Stalno spremljanje in dograjevanje sistema delitve osebnih dohodkov terja ustrezno strokovno usposobljenost in izobraževanje političnih aktivistov in delavcev, ki se posredno ali neposredno ukvarjajo s temi vprašanji. Hkrati pa to terja tudi več profesionalnega dela v organizacijah združenega dela. Pri tem ne gre za povečevanje administrativnih del, temveč gre za to, da so v okviru analitsko-planskih, kadrovskih služb ali drugih služb usposobljeni takšni delavci, ki nenehno spremljajo uresničevanje in dograjevanje sistema delitve osebnih dohodkov. Občasno imenovane komisije s strani samoupravnih organov ne morejo opraviti tega, saj njihovi člani nimajo možnosti, da se poleg drugih obveznosti poglobljeno strokovno ukvarjajo s temi vprašanji. Zato vse prepogosto ostajajo družbeno sprejete usmeri-

tve delitve osebnih dohodkov na načelih ter se prepočasi in z velikimi naporu uresničujejo.

Temu mora prispevati tudi center za samoupravno sporazumevanje o delitvi dohodka in osebnih dohodkov, ki ga morajo podpisniki družbenega dogovora krepiti kot skupno strokovno službo za ta vprašanja.

6. V Zvezi sindikatov Slovenije bomo sodelovali pri razdelavi koncepta sistema širokega usposabljanja in izobraževanja s ciljem hitrejšega uveljavljanja načel delitve po delu in rezultatih dela. Pri tem gre za usposabljanje in izobraževanje političnih aktivistov, strokovnih delavcev in tudi izobraževanje študentov na ustreznih višjih oziroma visoki šoli.

Sistem izobraževanja mora sloneti na enotno sprejetih družbenih izhodiščih in usmeritvah, zajemati pa mora izobraževanje in usposabljanje na različnih ravneh in v različnih okoljih.

7. Doslednejša uveljavitev stimulativnejših sistemov delitve osebnih dohodkov je ne le strokovno dograjevanje sedanjih, temveč tudi ustvarjanje družbene klime v organizacijah združenega dela za boljše delo in gospodarjenje ter večji osebni dohodek tam, kjer delajo. Hkrati pa pomeni to tudi večjo odgovornost delavcev, ki opravljajo dela in naloge poslovnih organov in samoupravnih organov ter družbenopolitičnih organizacij za uresničevanje družbenih in samoupravno dogovorjenih usmeritev.

8. Sedanji trenutek in stanje, kakršno je, zahteva preverjanje osnov in meril za ugotavljanje zahtevnosti in uspešnosti dela poslovnih delavcev, opredeljenih v samoupravnih splošnih aktih. Pri tem bo sindikat vztrajal, da bo osnova za to strokovna podlaga s tega področja in družbeni dogovor. Vgrajena v sistem delitve osebnih dohodkov teh delavcev v organizacijah združenega dela bodo osnove in merila, opredeljena v teh dokumentih, pomenila šele dosledno uveljavljeno strokovno podlago in družbene smote v njihovem osnovnem namenu. To pa je, da so predlagane osnove in merila podlaga za določanje in primerjanje relativnih razponov, zahtevnosti del in nalog (tudi osebnih dohodkov) med enostavnim in najbolj zahtevnim delom v temeljni organizaciji, med temeljnimi organizacijami in v panogi.

9. Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije daje pobudo odboru udeležencev družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, da ocenijo in preverijo uresničevanje sprejetih nalog, opredeljenih v skupnem akcijskem programu za uresničevanje družbenega dogovora ter na podlagi ugotovitev povečajo aktivnost uresničevanja skupaj sprejetih nalog. Pri tem naj udeleženci takoj oblikujejo delovne skupine za izdelavo nalog, kjer še niso imenovane, delovne skupine, ki še niso opravile svojih nalog, pa morajo te naloge opraviti do dogovorjenega roka na odboru udeležencev.

Ljubljana, 11. 5. 1982